

Облік витрат венчурного підприємства в залежності від стадій його життєвого циклу

Мета статті полягає у визначенні груп витрат, які притаманні стадіям життєвого циклу венчурних підприємств і які безпосередньо є об'єктами бухгалтерського обліку.

Автором виділені стадії життєвого циклу венчурного підприємства з зазначенням ступеню ризику та потреби у венчурному капіталі, які визначають облікові завдання, необхідні для їх відображення. Обґрунтовано модель бухгалтерського обліку всього життєвого циклу венчурного підприємства. Наведено загальноприйнятий діапазон очікуваного повернення на інвестований капітал в залежності від стадії життєвого циклу венчурного підприємства. Продемонстровано залежність ризику, терміну окупності та розміру венчурного фінансування в залежності від стадії життєвого циклу венчурного підприємства. Виділено групи витрат, які притаманні стадіям життєвого циклу венчурного підприємства. Запропонована класифікація витрат допоможе керівнику в прийнятті раціонально обґрунтованих рішень, завдяки: 1) можливості визначення ступеню впливу витрат, в залежності від стадії життєвого циклу венчурного підприємства, на рівень собівартості і рентабельності виробництва; 2) виділенню тієї частини витрат, на які можуть впливати управлінці.

Ключові слова: *стадії життєвого циклу, венчурне підприємство, витрати, фінансування, рахунки обліку.*

Учет расходов венчурного предприятия в зависимости от стадий его жизненного цикла

Цель статьи заключается в определении групп расходов, которые присущи стадиям жизненного цикла венчурных предприятий и непосредственно являются объектами бухгалтерского учета.

Автором выделены стадии жизненного цикла венчурного предприятия с указанием степени риска и потребности в венчурном капитале, которые определяют учетные задачи, необходимые для их отображения. Обоснована модель бухгалтерского учета всего жизненного цикла венчурных предприятий. Приведен общепринятый диапазон ожидаемого возврата на инвестированный капитал в зависимости от стадии жизненного цикла венчурного предприятия. Продемонстрирована зависимость риска, срока окупаемости и размер венчурного финансирования в зависимости от стадии жизненного цикла венчурного предприятия. Выделены группы расходов, которые характерны стадиям жизненного цикла венчурного предприятия. Предложенная классификация расходов поможет руководителю в принятии рационально обоснованных решений, благодаря: 1) возможности определения степени влияния расходов, в зависимости от стадии жизненного цикла венчурного предприятия, на уровень себестоимости и рентабельности производства; 2) выделению той части расходов, на которые могут повлиять управленцы.

Ключевые слова: *стадии жизненного цикла, венчурное предприятие, расходы, финансирование, счета учета.*

Cost Accounting of Venture Company Depending on the Stage of Its Life Cycle

The purpose of the article is to identify groups of costs that are inherent in life-cycle stages of venture companies and which directly are the objects of accounting.

The author distinguishes stages of the life cycle of the venture company with an indication of the degree of risk and the need for venture capital, which determine the accounting tasks required to reflect it. The model of lifecycle accounting of venture company is grounded. The conventional range of expected return on the invested capital is described, depending on the stage of the life cycle of the venture company. It is demonstrated the dependence of the risk, the payback period and the amount of venture financing, depending on the stage of the life cycle of the venture company. Defined the groups of costs that are inherent to life-cycle stages of the venture company. The proposed classification of expenses will help managers in making rational decisions, thanks to: 1) the possibility of measuring the impact of the expenditures, depending on the stage of the life cycle of the venture company, to the level of costs and the profitability of production; 2) the allocation of that part of the cost, which the managers may effect on.

Keywords: life cycle stage, venture company, expenditures, financing, accounts records.

Постановка проблеми. Підприємства з венчурним фінансуванням розвиваються значно швидше, ніж інші. Це підтверджується тим, що всі підприємства, які входять до першої сотні найбільших компаній світу, розвивалися завдяки саме венчурному фінансуванню на початковому етапі свого розвитку. Венчурне фінансування підтримує інноваційний розвиток підприємств, тоді, коли традиційний капітал на це не здатен через підвищений рівень ризику. Для зниження рівня ризику, особливо на тих стадіях життєвого циклу підприємств, що потребують значних капіталовкладень, необхідна організація такої системи бухгалтерського обліку, яка допоможе менеджерам підприємств мати детальну достовірну інформацію, що призведе до підвищення ефективності управління.

Таким чином, загальна проблема, якій присвячено дослідження, полягає у виділенні стадій життєвого циклу венчурного підприємства з зазначенням груп витрат, які їм притаманні, та їх відображенням на рахунках бухгалтерського обліку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблем венчурного фінансування приділяють увагу такі вчені як: Л. Антонюк, А.А. Калашников [4], О.М. Петрук [6], А. Поручник [9] та інші. В своїх працях питання бухгалтерського обліку витрат розглядають: В.М. Жук [2], В.В. Радаєв [11], І. Солодченко [12] та інші. Огляд та узагальнення праць вчених свідчать про те, що у літературі висвітлюються питання, пов'язані окремо із сутністю венчурного фінансування, його значенням для розвитку інноваційних процесів [5, 13], і окремо питання, пов'язанні з бухгалтерським обліком витрат. Тому, в літературних джерелах недостатньо розкрито

дослідження саме бухгалтерського обліку витрат венчурних підприємств.

Метою даного дослідження є визначення груп витрат, притаманних стадіям життєвого циклу венчурного підприємства, які безпосередньо є об'єктами бухгалтерського обліку венчурного підприємства, з відображенням їх на рахунках бухгалтерського обліку.

Для досягнення поставленої мети у даній роботі виконано наступні завдання:

– виділено стадії життєвого циклу венчурного підприємства з зазначенням ступеню ризику та потреби у венчурному капіталі;

– проаналізовано розмір очікуваного доходу в залежності від стадій життєвого циклу та тенденції змін основних показників, що характеризують венчурне фінансування;

– сформульовані основні принципи бухгалтерського обліку венчурного фінансування.

Виклад основних результатів та їх обґрунтування. Життєвий цикл венчурного підприємства відповідно до потреб фінансування, його джерел та рівня ризику можна поділити на кілька стадій: стадія планування, стадія запуску, стадія впровадження, стадія розширення, стадія ліквідності чи стадія виходу [13]. Стадії життєвого циклу венчурного підприємства визначають облікові завдання необхідні для їх відображення, а також визначають модель бухгалтерського обліку всього життєвого циклу та необхідну систему рахунків бухгалтерського обліку. У табл. 1 наведено стадії життєвого циклу венчурного підприємства із зазначенням ступеню ризику та потреби у венчурному капіталі.

Таблиця 1

Стадії життєвого циклу венчурного підприємства

Стадія життєвого циклу	Потреба у венчурному капіталі	Ступень ризику
Стадія планування (<i>seed</i>)	Не потребує значних капіталовкладень	Дуже високий фінансовий ризик
Стадія запуску (<i>start – up</i>)	Потребує значних капіталовкладень	Високий фінансовий ризик
Стадія виходу на ринок (<i>early – stage</i>)	Потребує значних капіталовкладень	Зниження фінансового ризику
Стадія розширення виробництва та збуту (<i>expansion</i>)	Потребує значних капіталовкладень	Низький фінансовий ризик
Стадія ліквідності чи стадія виходу (<i>liquiditystage, exit</i>)	Не потребує капіталовкладень	Незначний фінансовий ризик

Джерело: систематизовано автором на основі [13].

Бухгалтерський облік

Початкова стадія життєвого циклу венчурного підприємства – стадія планування (*seed*) – характеризується розвитком інноваційної ідеї бізнесу. Конкуренція примушує венчурне підприємство максимально скорочувати термін цієї стадії, інтенсивно впроваджувати новачі у виробництво. Ця стадія не потребує значного об'єму венчурного фінансування. Головними інвесторами на цій стадії стають самі розробники, вчені, їх родичі, друзі та «бізнес – ангели». «Бізнес-ангелами» називають представників неформального сегменту ринку венчурного фінансування. Як правило, це удачливі підприємці, високооплачувані фахівці (консультанти, бухгалтері, юристи), топ-менеджери великих компаній. Володіючи значними фінансовими заощадженнями, вони є основним джерелом венчурного фінансування в усьому світі. Так, у США і Західній Європі обсяг венчурних інвестицій неформального сегмента в кілька разів перевищує обсяг аналогічних інвестицій, здійснених формальним сегментом.

Наступна стадія життєвого циклу – стадія запуску продукції (*start – up*). Ця стадія для підприємства є найбільш складною. Вона потребує значних капіталовкладень у підготовку продукту для виробництва, наявності професійних управлінців та засвідчення унікальності технологій. Головні інвестори венчурних підприємств на цій стадії – венчурні фонди та «бізнес – ангели». Третя стадія – це стадія виходу на ринок (*early – stage*). Стадія характеризується виходом продукту на ринок та визначенням масштабу виробництва. Головні інвестори на цій стадії – венчурні фонди та банки.

Хоч ця стадія життєвого циклу венчурного підприємства і потребує значних капіталовкладень, але вони є виправданими, так як рівень ризику зменшується. Ключовим аспектом стадії для венчурного підприємства є максимально швидкий вихід на ринок для завоювання домінуючих позицій. Наступна стадія – стадія розширення виробництва та збуту (*expansion*). Головні інвестори банки та корпорації. На цій стадії венчурне підприємство займається розширенням виробництва та збуту продукції, збільшенням оборотних коштів, налагодженням системи збуту продукції. Незважаючи на те, що підприємство на цій стадії потребує значних капіталовкладень, фінансовий ризик залишається низьким. Останній стадії життєвого циклу венчурного підприємства – стадії ліквідності чи стадії виходу (*liquiditystage, exit*) притаманні зниження ризику до мінімального та стабільний грошовий потік. Головні інвестори – банки, великі корпорації. На цій стадії інвесторам вигідно продати свою частку в статутному капіталі венчурного підприємства або сприяти розміщенню акцій підприємства на фондових біржах і лише тоді вилучати вкладені кошти та частку прибутку.

Як зазначає А.А. Калашников, чим раніше відбувається фінансування, наприклад на стадії зародження підприємства, тим більша величина щорічного повернення на інвестиції необхідна венчурному інвесторові для виправдання ризику вкладання коштів [4]. Приблизний загальноприйнятий діапазон очікуваного повернення на інвестований капітал в залежності від стадії життєвого циклу венчурного підприємства представлено на рис. 1.

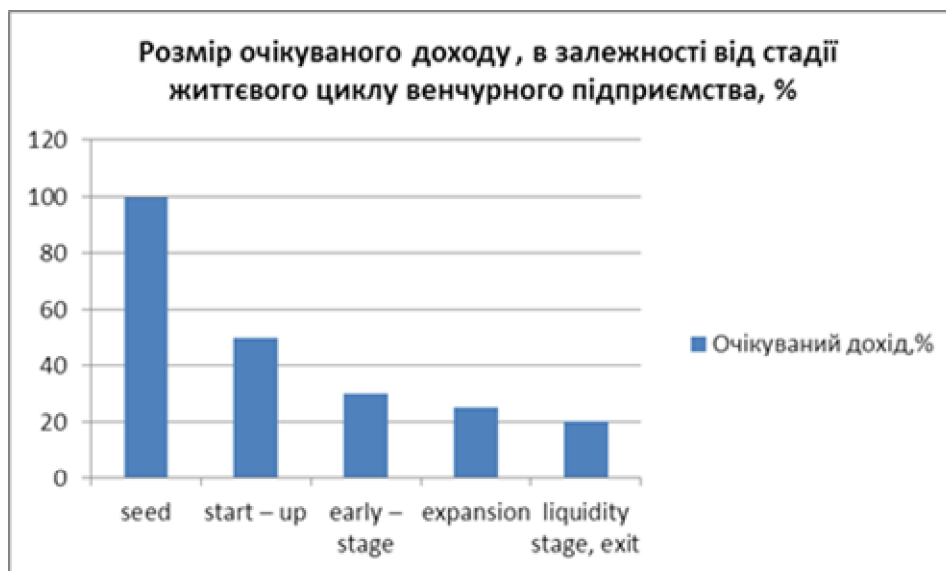

Рис. 1. Приблизний розмір очікуваного доходу, в залежності від стадії життєвого циклу венчурного підприємства

Джерело: складено автором за: [1].

Фінансовий ризик венчурного інвестора може виправдати тільки відповідна винагорода, яка зменшується в залежності від стадії життєвого циклу. На рис. 2 продемонстровано залежність ризику,

терміну окупності венчурного фінансування та розміру венчурного фінансування в залежності від стадії життєвого циклу венчурного підприємства.

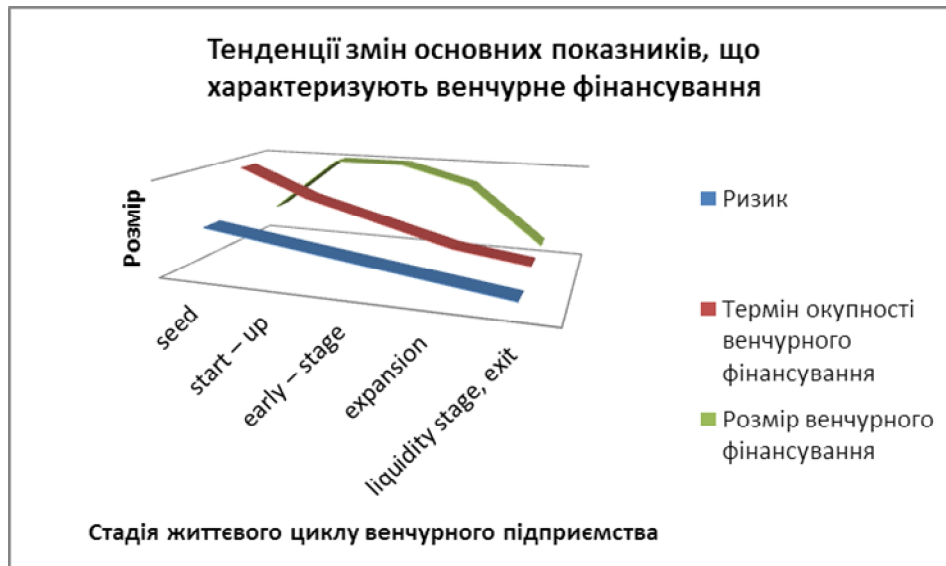

Рис. 2. Тенденції змін основних показників, що характеризують венчурне фінансування

Джерело: складено автором за: [4].

Визначаючи економічну сутність венчурного фінансування та її відмінності від інших форм інвестування, сформулюємо основні принципи бухгалтерського обліку венчурного фінансування:

1. формування інформації у системі бухгалтерського обліку, що передбачає групування даних відповідно до стадій життєвого циклу венчурного підприємства, ступеню ризику та потреби у капіталовкладеннях;

2. складання фінансової звітності не тільки з річною чи кварталною періодичністю, а також на кінець кожного етапу життєвого циклу, що дозволить поетапно проаналізувати ефективність ведення господарської діяльності;

3. відображення на рахунках бухгалтерського обліку інформації стосовно витрат венчурного підприємства по кожному етапу життєвого циклу, а також за джерелами фінансування;

4. детальний аналітичний облік всіх господарських процесів венчурного підприємства, який допоможе в отриманні повної інформації про фактичні та потенційні наслідки венчурної діяльності, що впливає на прийняття ефективних управлінських рішень.

Однією із задач бухгалтерського обліку – є надання інформації стосовно витрат, за допомогою якої підприємства можуть проконтролювати кожну статтю витрат, проаналізувати витратний механізм та спланувати витрати на майбутнє. В табл. 2 виділені групи витрат, які притаманні стадіям життєвого циклу венчурного підприємства і які безпосередньо є об'єктами бухгалтерського обліку. Ці витрати класифіковано з метою задоволення потреб при вирішенні різних завдань, оскільки залежно від поставлених завдань формуються і підходи до процедури збору та обробки інформації. Така класифікація витрат допоможе керівнику в прийнятті раціонально обґрунтованих рішень, завдяки

можливості визначення ступеню впливу витрат, в залежності від стадії життєвого циклу венчурного підприємства, на рівень собівартості і рентабельності виробництва та виділення тієї частини витрат, на які може вплинути управлінський персонал.

На стадії планування (*seed*) вирішується питання про капіталізацію понесених витрат венчурним підприємством. Критичний аналіз економічної літератури свідчить про наявність кардинально різних думок щодо даного питання. Якщо ці витрати неможливо прямо пов'язати з доходом певного періоду (п. 7, 8), то вони відображаються у складі витрат того звітного періоду, в якому були здійснені та в цьому ж періоду списуються на фінансовий результат. Тобто понесені витрати включаються до складу інших операційних витрат, і можуть обліковуватися, наприклад, на рахунку 941 «Витрати на дослідження і розробки», зокрема на цьому наголошує І. Солодченко [12]. Якщо витрати, які понесло венчурне підприємство на першій стадії життєвого циклу можливо прямо пов'язати з доходами певного періоду і вони спрямовані на отримання доходу в майбутніх звітних періодах, такі витрати визнаються витратами майбутніх періодів. Витрати майбутніх періодів включаються до собівартості виготовленої продукції (виконаних робіт, наданих послуг). Списання таких витрат здійснюється рівномірним способом. Спосіб рівномірного розподілу витрат передбачає їх включення до витрат звітного періоду рівними частинами впродовж періоду їх списання. Тобто понесені витрати доцільно відображати на рахунку 39 «Витрати майбутніх періодів» [3].

На стадії запуску продукції (*start-up*) у венчурного підприємства виникають витрати пов'язані з організацією та управлінням виробництвом. Ці витрати знаходяться за межами виробничого процесу і не беруть, безпосередньо,

Бухгалтерський облік

участь у створенні інноваційного продукту. Але вони необхідні для нормальної організації функціонування виробництва, для забезпечення безперервності процесу кругообігу. Такі витрати, згідно п.15 П(С)БО 16 відносяться до складу загальновироб-

ничих витрат і обліковуються на рахунку 91 «Загальновиробничі витрати» [7]. Аналітичний облік ведеться за видами таких витрат, які розподіляються потім на кожен об'єкт витрат з використанням бази розподілу.

Таблиця 2

Групи витрат в залежності від стадій життєвого циклу венчурного підприємства

Стадія життєвого циклу венчурного підприємства	Групи витрат
Стадія планування (<i>seed</i>)	- витрати на проведення науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт; - витрати на проведення маркетингових досліджень; - витрати на розробку бізнес – планів.
Стадія запуску продукції (<i>start – up</i>)	- витрати на організацію виробництва, на створення прототипу продукції.
Стадія виходу на ринок (<i>early – stage</i>)	- витрати на впровадження продукції на ринок; - витрати на завершення науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт; - витрати на підвищення кваліфікації робітників; - витрати на рекламу; - витрати на організацію мережі збуту.
Стадія розширення виробництва та збуту (<i>expansion</i>)	- витрати на розширення виробництва; - витрати на розширення мережі збуту; - витрати на збільшення оборотних коштів; - витрати на оновлення продукції.
стадії ліквідності чи стадії виходу (<i>liquiditystage, exit</i>)	- витрати на вихід венчурного підприємства на ринок цінних паперів

Джерело: систематизовано автором.

Якщо при організації виробництва інноваційного продукту, венчурне підприємство має намір отримати ексклюзивні права на його використання (нематеріальні активи), тоді, витрати на організацію виробництва інноваційного продукту можна вважати капітальними інвестиціями в нематеріальні активи. За умов зазначених у п. 7 П(С)БО 8 «Нематеріальні активи» [п. 2.2, 10] (рахунок 154 «Придбання (створення) нематеріальних активів») та в «Методичних рекомендаціях з бухгалтерського обліку нематеріальних активів» [8, 10]:

– підприємство має намір, технічну можливість та ресурси для доведення об'єкта нематеріальних активів до стану, у якому він придатний для реалізації або використання;

– підприємство має можливість отримання майбутніх економічних вигод від реалізації або використання об'єкта нематеріальних активів;

– підприємство має інформацію для достовірного визначення витрат, пов'язаних з розробкою об'єкта нематеріальних активів.

Третя стадія життєвого циклу (*early – stage*) характеризується появами витрат, пов'язаних з виходом продукції підприємства на ринок. В.В. Радаєв визначає ці витрати – трансакційними, тобто витратами, пов'язаними з входом на ринок, доступом до ресурсів, передачею, специфікацією та захистом прав власності, укладанням та обслуговуванням ділових угод [11, с. 5]. Частина витрат відображається, як витрати періоду, у складі

адміністративних витрат та витрат на збут, інша частина витрат капіталізується та відображається на рахунках 15 «Капітальні інвестиції», 12 «Нематеріальні активи» та 39 «Витрати майбутніх періодів» з подальшим віднесенням їх до витрат періоду у вигляді амортизаційних відрахувань та списання витрат майбутніх періодів.

Стадія розширення виробництва та збуту (*expansion*) характеризується не тільки витратами направленими на розширення виробництва, а також на підтримання конкурентоспроможності продукції, тобто її оновлення. Як правило, це одиничні великі капіталовкладення в основні засоби, в нематеріальні активи, що відображаються на рахунку 15 «Капітальні інвестиції»; в приріст нормативу оборотних засобів, що збільшує рахунки обліку матеріалів та грошових коштів; в формування додаткової робочої сили для нового виробництва, в розширення мереж збуту. Згідно п. 15 П(С)БО 16, витрати, що направлені на розширення виробництва або удосконалення технології та організації виробництва відображаються у складі загальновиробничих витрат [7]. А витрати на оновлення продукції, направлені на збільшення об'ємів збуту продукції відображаються у складі витрат на збут.

Стадія ліквідності чи стадія виходу (*liquiditystage, exit*) визначається появами у венчурного підприємства витрат на маркетингові дослідження, які допомагають підприємству ефективно

сформувати і управляти проектом емісії власних цінних паперів, витратами на налагодження системи збуту та просування цінних паперів, витратами на організацію адекватної комунікативної політики. Ці витрати відносяться до витрат періоду та відображаються у складі адміністративних витрат чи витрат на збут (рахунок 92 «Адміністративні витрати», 93 «Витрати на збут»).

За підсумками проведених досліджень зроблені наступні **висновки**:

1) Як свідчить аналіз останніх публікацій на даний час існує проблема невизначеності обліку витрат венчурного підприємства в залежності від стадії його життєвого циклу. З метою її розв'язання виділено стадії життєвого циклу венчурного підприємства з зазначенням ступеню ризику та потреби у венчурному капіталі, які визначають облікові завдання, необхідні для їх відображення, а також модель бухгалтерського обліку всього життєвого циклу те необхідну систему рахунків.

2) На основі визначення економічної сутності венчурного фінансування та його відмінностей від інших форм інвестування, сформульовано основні принципи бухгалтерського обліку венчурного фінансування.

3) Виділено групи витрат, які притаманні стадіям життєвого циклу венчурного підприємства. Така класифікація витрат допоможе керівнику в прийнятті раціонально обґрунтованих рішень, завдяки можливості визначення ступеню впливу витрат, в залежності від стадії життєвого циклу на рівень собівартості і рентабельності виробництва та виділення тієї частини витрат, на які можуть вплинути управлінці.

4) Аналіз інформації, що надає бухгалтерський облік щодо витрат кожної стадії життєвого циклу, завдяки володінню достовірною інформацією про них допоможе:

- підвищити ефективність управління венчурною діяльністю підприємства;
- знизити ризики, особливо на тих стадіях життєвого циклу, що потребують значних капіталовкладень;
- планувати потрібність капіталовкладень;
- управляти витратами.

5) Перспективами подальших досліджень є вивчення проблем та методики бухгалтерського обліку ризикових інноваційних проектів, а також побудова системи управлінської звітності венчурної діяльності підприємств.

4 Список використаних джерел

1. Гулькин П.Г. Оценка стоимости и ценообразование в венчурном инвестировании и при выходе на рынок / П.Г. Гулькин, Т.А. Теребынькина

[Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.cfin.ru/finanalysis/value/in_venture.shtml. – Загл. с экрана.

2. Жук В.М. Концептуальні підходи вирішення поверхневих та глибоких проблем обліку інноваційної діяльності / В.М. Жук // Облік і фінанси АПК. – 2011. – № 1. – С. 36-39.

3. Журнал «Незалежний Аудитор» № 1(12), 2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу до журн.: <http://n-auditor.com.ua/uk/zhurnal/zhurnal-pdf/product/view/4/1.html>.

4. Калашиников А.А. Особенности венчурного финансирования как формы обеспечения инвестиционного процесса и направления его поддержки / А.А. Калашиников / Вестн. Волгогр. гос. ун-та. Сер. 3, Экон. Экол. – 2013. – № 1(22) – С. 210-215.

5. Лупенко Ю.О. Сучасні технології венчурного фінансування аграрного бізнесу / Ю.О. Лупенко, В.В. Фещенко // Облік і фінанси. – 2015. – № 1(67). – С. 81-87.

6. Петрук О.М. Теорія та практика венчурного фінансування: монографія / О.М. Петрук, С.З. Мошенський. – Житомир: Руга, 2008. – 248 с.

7. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 31.12.1999 р. № 318 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00>.

8. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 8 «Нематеріальні активи», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 18.10.1999 р. № 242 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0750-99>.

9. Поручник А.М. Венчурний капітал: зарубіжний досвід та проблеми становлення в Україні / А.М. Поручник, Л.Л. Антонюк. – К.: КНЕУ, 2000. – 171 с.

10. Про затвердження Методичних рекомендацій з бухгалтерського обліку нематеріальних активів: Наказ Міністерства фінансів України від 16.11.2009 р. № 1327 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=233413&cat_id=34932.

11. Радаев В.В. Российский бизнес: структура транзакционных издержек / В.В. Радаев // Общество и реформы. – 1999. – № 6. – С. 5-19.

12. Солодченко І. Нематеріальні активи / І. Солодченко // Школа бухгалтера. – 2005. – № 7 [Електронний ресурс]. – Режим доступу до журн.: <http://www.dtk.com.ua/show/3cid0119.html>.

13. Tore Anstein Dobloug Venture capital and innovation [Electronic resource] – Mode of Access: http://brage.bibsys.no/xmlui/bitstream/handle/11250/133456/not06_2008.pdf.